

Arabvåren lever vidare i Algeriet

Intervju med **Hamza Hamouchene** av Shireen Akram-Boshar och Brian Bean

Ur *Jacobin Magazine*, 13 augusti 2019

[Algeriet står mitt i en revolutionär rörelse. Men efter att i våras ha störtat diktatorn Abdelaziz Bouteflika måste rörelsen nu hitta ett sätt att återge klassfrågan dess centrala plats eller riskera att den revolutionära rörelsen falnar.]

Vy över delar av Alger, Algeriets huvudstad, 2005 (Wikipedia)

Sedan februari har det algeriska folket bedrivit en kamp fylld av inspiration mot Abdelaziz Bouteflikas diktatoriska regim och dess klick av kapitalistiska politiker. Tillsammans med revolutionen i Sudan är upproret i Algeriet ett exempel på en ny våg av arabvårens revolutionära process. Efter det att omfattande demonstrationer mot diktatorns fortsatta styre lett till att miljontals människor gått ut på gatorna uppstod snabbt en folklig rörelse (Hirak Sha'bi), som i början av april störtade Bouteflika.

Därefter har demonstrationerna fortsatt mot den militär som de facto styr landet. Försök att anordna helt oförberedda val i juli omintetgjordes genom massiva protester varje vecka och civil olydnad. Men just nu har rörelsen hamnat i ett dödläge med arméchefen Gaid Sarah.

I denna avgörande situation samtalade Shireen Akram-Boshar och Brian Bean med Hamza Hamouchene, algerisk akademiker och aktivist, om revolutionen, de lärdomar som går att dra hittills och om framtiden. Dr Hamouchene är verksam i London och en av grundarna av *Algeria Solidarity Campaign* (ASC) och *Environmental Justice North Africa* (EJNA) och författare till en mängd arbeten om regionen.

* * *

Det har gått fyra månader sedan president Abdelaziz Bouteflika tvingades avgå. De

stora fredagsprotesterna har fortsatt med krav på en civil regering och ett slut på den ökade repressionen. Regeringen fick överge planerna på att hålla val i juli, trots att interimspresidenten Abdelkader Bensalabs mandatperiod löpt ut. Hur ser läget ut idag för den revolutionära rörelsen i Algeriet?

Det har gått nästan sex månader sedan den folkliga resningen i Algeriet inleddes, och trots den brännande sommarhettan är rörelsen fortfarande igång med protester varje vecka. I fredags [9/8] hölls den tjugofjärde protestmarschen, där miljontals algerier från alla delar av landet fortsätter att protestera och kräva radikala demokratiska förändringar. Studentrörelsen har sedan februari organiserat protester och demonstrationer varje tisdag. Som framgår av slagorden är algerierna fast beslutna att gå vidare med revolutionen och sätta stopp för de kontrarevolutionära krafternas tricks och manipulationer under ledning av den högsta militärledningen, främst generalen Gaid Salah.

Slagorden är klara och rakt på sak: ”En civil stat, inte en militär”, ”En republik, ingen militärkasern”, ”Gaid Salah är på förrädarnas sida”, och andra slagord riktade mot generalen och hans försök att hålla presidentval snarast möjligt. Algerierna vet att ett val utan någon övergångsperiod skulle leda till återgång till status quo och seger för kontrarevolutionen. Staten har i flera månader nu försökt splittra, trötta ut och kväva rörelsen, mobiliserat sina stödjepunkter inom medierna och propagandan på nätet och ägnat sig åt olika former av manipulationer, samt fortsatt att använda repression mot demonstranterna som fysiskt våld, arresteringar och fängslanden.

Antalet demonstranter har minskat jämfört med mars och april, begripligt nog med tanke på den brännande hettan. Men det är fortfarande flera miljoner ute på gatorna och en del fredagar har mobiliseringen varit lika omfattande som under våren. Så var fallen fredag den 5 juli, på femtiosjuårsdagen av Algeriets självständighet från det franska kolonialväldet. Symboliken i detta datum gav ny kraft åt folkliga krav på frihet, suveränitet och rättvisa. Demonstranterna kopplade samman det rådande läget med kolonialismen och krävde självständighet från den neo-kolonialism den korrupta eliten påtvingat dem efter att ha plundrat landet.

När man tar hem en seger måste man också erkänna den. Det presidentval som var tänkt att äga rum den 4 juli förhindrades tack vare den folkliga rörelsens beslutsamhet och ihärdighet. Interimspresidenten Bensalah sitter kvar, i strid med konstitutionen enligt en del, med generalen Gaid Salahs välsignelse - med hänvisning till konstitutionen försöker han påtvinga det algeriska folket ett nyval.

Den algeriska militärregimen försöker vinna tid och satsar på att den taktiken kommer att försvaga rörelsen. Hittills har de planerna inte gått i lås. Inte ens den traditionella taktiken med att låta fotbollslandslagets framgångar avleda missnöjet har lyckats. Trots att regimen försökte utnyttja att Algeriet blev afrikanska mästare fortsatte fotbollssupportrarna att ropa slagord och sjunga sånger till stöd för den pågående revolutionen. Det var ju också så att den hymn som präglade de första demonstrationerna i februari hade sitt ursprung på fotbollsarenorna.

De senaste veckorna har det skett en övergång från att kräva en verklig övergångsperiod till att betona behovet av dialog med regimen. Flera initiativ har tagits för att underlätta en sådan dialog (som egentligen handlar om en monolog). Men de initiativen, bl a ett forum för medling och dialog under ledning av den tidigare talmannen i parlamentet och den konferens som den 6 juli leddes av en f d diplomat och minister, har förkastats av folket som ser dem som ett försök att avleda dem från den verkliga frågan om en radikal förändring av det rådande systemet.

Kort sagt är den algeriska revolutionen fortfarande vid liv och det finns tecken på att den kommer att radikaliseras och gå in i en skarp fas. Det märks på det nya slagord som hörts på många ställen de två senaste veckorna, ”Civil olydnad är på väg”. Det slagordet är ett

starkt tecken på en vilja att skärpa motståndet. Nu måste progressiva ledare och organisationer enas och utnyttja denna möjlighet att föra upproret till en ny fas. Civil olydnad och strejker måste organiseras inom ramen för klart formulerade krav. Rörelsen och dess aktioner måste hitta ett politiskt uttryck i ett radikalt program och en konsekvent strategi med ursprung i revolutionärt inriktade aktivister, fackföreningsmedlemmar och andra ledare. Vi har inte råd med ett bakslag i ett läge när det demokratiska utrymmet krymper vecka efter vecka. Vi måste fortsätta att kämpa för både demokratiska och individuella rättigheter och kollektiva fri- och rättigheter och vi måste kräva omedelbar frigivning av alla politiskt fängslade och samvetsfångar. Mycket återstår och vägen är lång, men jag är hoppfull.

Även om den algeriska revolutionen präglats av sin spontana, horisontella karaktär har arbetarna haft en avgörande roll. Den officiella algeriska landsorganisationen, Allmänna Unionen av Algeriets arbetare (UGTA) har haft en motsägelsefull roll, medan oberoende fackföreningar ställt sig bakom rörelsen redan från början. Kan du säga något om de sektorer som varit mest aktiva och vad de uppnått, de olika fackföreningar som ingått och kampen för att återerövra fackföreningarna från den regimvänliga byråkratin?

Fackliga organisationer spelar en roll för och deltar i den aktuella revolutionära dynamiken, men i motsats till Tunisien och Sudan har deras betydelse varit mycket begränsad. Det beror framför allt på att de försvagats avsevärt de senaste decennierna.

UGTA, den största fackföreningen i Algeriet, är knuten till regimen och har spelat en reaktionär roll mot arbetarnas intressen. För närvarande finns en rörelse inom denna organisation för att återerövra den och göra sig av med den korrupta och regimvänliga ledningen. Under sommaren har fackligt aktiva demonstrerat i flera regioner och tvingat generalsekreteraren att avgå. Men den som kommit i stället innebär ingen förbättring. Arbetet på att återta denna organisation från den regimvänliga byråkratin måste intensifieras. Det skulle ge ny kraft åt den pågående revolutionära processen, öka arbetarnas engagemang i upproret och skulle kunna föra revolutionen till ett nytt och högre stadium.

Vad beträffar de oberoende fackföreningarna har de varit involverade i upproret från dag ett och organiserat egna strejker och demonstrationer. Facken inom hälsovårds- och utbildningssektorerna har organiserat strejker och protester i solidaritet med den folkliga rörelsen och med krav på rättigheter för dem själva. Generalstrejken alldeles i början av upproret var avgörande för att tvinga Bouteflika att avgå och skaka om allianserna inom den härskande klassen. Den enorma demonstrationen på Första maj gav stöd åt den revolutionära dynamiken. Advokaternas och domarnas organisationer har gett stöd genom att vägra ge legitimitet åt några som helst val under den nuvarande regimen. Studenterna håller också på att organisera sig nationellt.

Men det finns också stora utmaningar. I nuvarande situation då militärledningen avvisar allt tal om övergångsperiod och håller fast vid att presidentval måste hållas snarast är det ett problem att de oberoende fackföreningarna inte driver en kampanj för generalstrejk för att få militären att ge vika, vilket skedde i Sudan. I stället kräver en konfederation av autonoma fackföreningar en kort övergång till demokrati på bara sex månader. Andra förordar dialog och har till och med lagt fram en lista på namn som kan förhandla med regimen. Den strategin skadar den revolutionära processen och gynnar kontrarevolutionen. Men jag tror också att september och oktober kommer att bli besvärliga för arbetarna och de sociala protesterna på grund av den växande ekonomiska krisen.

Upprorets horisontella dynamik beror delvis på misstron mot ledningarna för andra politiska krafter. Muslimska brödrskapet (Rörelsen för samhälle och fred) ingick i regeringen och har stött regimen sedan slutet av 1990-talet. Till och med vänstern i Arbetarpartiet (PT) har haft rollen som "lojal opposition" mot Bouteflika och ända till nyligen försvarade man Bouteflikas sk antiimperialism. Därför är det förståeligt av

revolten att bygga upp sig horisontellt och ta avstånd från all hierarki. Men vi känner också till de stora begränsningarna med "ledarlösa rörelser" från 2011 och i synnerhet då det som hände i Egypten. Hur förhåller sig rörelsen i Algeriet till detta och håller en ledning på att växa fram inom studentrörelsen och upproret i allmänhet?

Där har ni rätt. Det finns en enorm misstro mot partipolitik och politiska eliter i allmänhet. Det finns en rad olika skäl till det, bl a de ni nämnde om hur vissa politiska partier införlivats/lierat sig av/med regimen. Vi måste också ha klart för oss att händelserna efter kuppen 1992 satte skräck i samhället och förstörde alla nätverk av dynamiska medborgerliga utrymmen. Under åren med Bouteflika beskars och försvagades oppositionspartierna avsevärt och det politiska landskapet torrlades faktiskt.

Det har förekommit några initiativ från organisationer inom civilsamhället, fackföreningar och politiska partier, där man försökt ge politiska uttryck åt rörelsen idag, men hittills har de varit blygsamma och kortvariga, en avspeglning av den akuta kris för ledarskap och legitimitet som kännetecknar landet. Trots ett halvår av protester kämpar rörelsen därför med att kunna organisera sig och skapa en solid och representativ ledning, som kan förse den med en klar vision och strategi. I själva verket finns nästan ingen vilja att göra detta av fruktan för repressalier eller att bli inlemmad av regimen.

De kända personligheter inom oppositionen som åtnjuter viss respekt drar sig för att uppmana folk att organisera sig och skapa nya strukturer. Vad beträffar studentrörelsen sker en del försök på att bygga upp strukturer, men det har visat sig svårt och går långsamt.

Upprorets "ledarlösa och lösa karaktär" är dess Akilleshäla och har utgjort en allvarlig begränsning både av den första och andra vågen av arabrevolutionerna. Detta sätt att organisera sig – eller egentligen bristen på organisation – måste förstås inom ramarna för en allmän försvagning av radikalismen i regionen.

Jag anser att en lärdom av misslyckandena för Arabrevolutionerna är att vi måste skilja, som forskaren Asef Bayat gjort, mellan "revolution som rörelse" och "revolution som förändring". Dessa uppror, i likhet med de flesta revolutionära situationer genom historien, frigjorde en enorm energi och en känsla av förnyelse utan motstycke samt en förändring av medvetenheten. Som folklig rörelse och massmobilisering var upproren i Mellanöstern och Nordafrika revolutionära men vad beträffar strategi och vision hade de en reformistisk inriktning. Sudan kan komma att bli undantaget, men som vi sett av det senaste som hänt där räcker det inte med en ledande organisation med vision och strategi för att uppnå seger och militären klamrar sig fortfarande våldsamt fast vid makten.

Upproren i Mellanöstern och Nordafrika saknar det slags radikalism som präglade tidigare revolutioner på 1950-, 1960- och 1970-talet då antikapitalistiska och antiimperialistiska stämningar kom till mycket klara uttryck i form av välartikulerade visioner. Medan revolutionärerna under "Arabvåren" tillämpar massmobilisering för första gången på decennier är de mer intresserade av de allmänna frågorna om individuella mänskliga rättigheter, politiskt ansvar, kamp mot korruptionen och institutionella reformer och har tenderat att skilja politiken från ekonomin. Denna avsaknad av radikalism avspeglas i bristen på strategiska visioner, konkreta program och aktiv organisering.

Vad beror detta på?

Den nyliberala kapitalismen genomsyrar inte bara alla aspekter av vår tillvaro och leder till eftergivenhet, men den präglar också protesterna och vilka uttryck de får. Med andra ord har nyliberalismen förändrat den radikala politikens karaktär och gjort missnöjet mindre radikalt. Det har skett genom allt tal om den fria marknaden, civilsamhället och individuella rättigheter tillsammans med att motståndet inlemmats i icke-regeringsbundna organisationer (NGO:s), som Arundhati Roy uttryckt det.

En avgörande fråga vi måste ställa oss är följande: är det algeriska upproret tillräckligt revolutionärt för att kunna stå emot hoten om kontrarevolution och att regimen återupprättas? I betydelsen "revolution som rörelse" kan svaret vara ja, men i betydelsen "revolution som förändring" kan svaret dessvärre vara nej.

Det står klart att för att kunna besegra den organiserade och förskansade kontrarevolutionen behövs konsekvent revolutionära organisationer med en stark ledning och strategiska visioner.

De olika upproren i regionen har ställts mot militären som institution. I många fall har militären försökt dämpa den revolutionära krisen genom att störta statschefen. Samtidigt som militären arbetat för att tygla upproret och hindra dem från att fortsätta att radikaliseras har general Ahmed Gaid Salah hållit i trådarna sedan Bouteflika störtades. Han sade en gång att tanken på en civil regering var "en skadlig idé" och något som "förrädare" låg bakom. Den algeriska militären har också en historia med våldsam repression mot tidigare uppror, bl a intifadan hösten 1988 och kampen för självständighet i Kabylien 2001, för att inte tala om den blodiga roll den spelade i det smutsiga inbördeskriget på 1990-talet. Kan du utveckla frågan om militären som institution och vad den representerar för dagens algerier?

De militära institutionerna har haft en speciell plats i Algeriets politiska liv sedan självständigheten 1962. Landet har hela tiden styrts av en militärregim, ibland öppet, eller via en civil fasad eller allians med civila under Bouteflikas epok. De militära institutionerna har fortfarande en viss legitimitet i den folkliga föreställningsvärlden som "direkt arvtagare" till den nationella befrielsearmé, som utkämpade ett heroiskt krig mot det franska kolonialväldet. Verkligheten är långt mer komplex, och detta dominerande synsätt är ifrågasatt av andra tolkningar av de historiska händelser som ägde rum under och efter kriget. Motstridiga tolkningar av historien förekommer fortfarande, också i de slagord och minnesbilder som upprättats för att ge legitimitet åt Hiraks krav. Mycket arbete återstår fortfarande för att kunna avmystifiera denna historia. Mohammed Harbi har stått för en del i sin bok *FLN: Mirage and Reality*.

Låt oss återgå till dagens militära institution. Vårt att begrunda är det sätt den militariserat det algeriska samhället på och blivit en skräckinjagande institution. Den som vuxit upp i Algeriet kan intyga att det hela tiden talades om militärens hemliga polis. Det skapade en stämning av allmän misstro bland algerierna. Lägg till detta repressionen mot olika resningar, och grymheten och barbariet under det avskyvärda inbördeskriget på 1990-talet, och det är förståeligt att den nuvarande folkliga rörelsen försöker undvika konfrontation med armén. Men algerierna skiljer på den högsta militärledningen och de vanliga soldaterna, där de flesta kommer från folkdjupet. Denna militära bourgeoisie har inte bara ägnat sig åt att plundra landets rikedomar och naturtillgångar, den har också varit aktiv i det skandalartade och parasitiska berikandet av ett fåtal.

Under de första veckorna av den folkliga resningen fanns närmast naiva förhoppningar om att armén skulle sluta upp bakom rörelsens krav. Demonstranterna var villiga att ge Gaid Salah chansen att gottgöra sig, vilket han utnyttjade för att driva igenom sin egen agenda och avlägsna sina fiender ur ledningen. Generalen har vägrat gå med på några som helst eftergifter, bl a frigivning av politiska fångar, ge garantier för individuell och kollektiv yttrandefrihet eller organisera eller tillåta en övergångsperiod. Han anklagar alla som har en annan uppfattning för att vara förrädare eller agent åt destabiliserande intressen. Jag tror emellertid att den styrande fraktionen gör sig skyldiga till en felkalkyl och överskattar effektiviteten av sina tricks och sin propaganda. Sant är att i motsats till andra länder i området har armén ännu inte skjutit skarpt, men den fortsätter med sina repressiva åtgärder som att blockera vägarna till huvudstaden på fredagar och fängsla aktivister som håller upp Amazighflaggan. Samtidigt befäster Gaid Salah sin ställning genom att utnämna folk han kan lita på till poster med makt och inflytande.

De senaste veckorna har vi bevittnat växande fientlighet mot Gaid Salah. Delar av samhället betraktar honom redan som främsta hindret för Hirak. I flera städer hördes folk sjunga: "Oh Gaid, lyssna nu, vi vill ha en civil och inte en militär stat", "Oh Gaid du är en svekfull person, sluta leka med oss; Vi har redan sagt att *alla ni ska tillintetgöras*", "Arab eller kaby/Amazigh, vi är bröder och systrar, Gaid Salah är på förrädarnas sida".

Missnöjet är mycket stort bland de folkliga massorna och detta är synliga tecken på att motståndet håller på att skärpas.

I sina slagord, bilder och inriktning har upproret i Algeriet återoppat sig på den anti-koloniala kampen mot fransmännen. Ironiskt nog är målet för revolutionen nu den FLN-regim, som ledde den kampen för 60 år sedan. Kan du säga något mer om de lärdomar som går att hämta från denna utveckling av en anti-kolonial kamp - och som blev inspiration för bildandet av al-Fatah, gav de Svarta pantrarna en fristad, hyllades av Malcolm X och där Alger betraktades som huvudstad i den s k Tredje världen - till att bli en autokratisk regim integrerad i ett internationellt system där det blivit nödvändigt att störta den underifrån?

Ja, ett av de speciella kännetecknen för det algeriska upproret – i dess slagord, bilder och inriktning – är att det är rotat i den anti-koloniala kampen mot fransmännen. Uppenbarligen pågår kampen för avkolonisering fortfarande och algerierna kräver nu den folkliga suveränitet som de inte fick vid den formella självständigheten 1962.

Även om inte jag föddes under Algeriets "gyllene år" (1960- och 1970-talet) känner jag nostalgi för denna tid av tydlig inriktning och klara visioner. Den långa kampen för självständighet blev en förebild för många befrielseorganisationer runt om i världen på 1960- och 1970-talet och den algeriska huvudstaden blev ett Mecka för alla revolutionärer. Som Amilcar Cabral uttryckte det på en presskonferens vid den första Pan-afrikanska festivalen i Alger 1969: "Skaffa dig en penna och notera följande: muslimerna åker på pilgrimsfärd till Mecka, de kristna till Vatikanen och de nationella befrielseströrelserna till Alger!"

På 1960-talet var Algeriet i fokus för den internationella solidariteten mot kolonialism, neokolonialism och vit överhöghet. Landet spelade också en roll i Pan-afrikanskt tänkande och hade en avgörande plats i de främsta afro-amerikanska frihetsrörelsernas föreställningsvärld, retorik och ideologi. Francee Covington sade en gång: "Om Fanons *Jordens fördömda* blev en 'bruksanvisning för de svartas revolution' var *Slaget om Alger* dess motsvarighet inom filmen."

Tyvärr led den algeriska revolutionen och dess försök att bryta sig loss från det imperialistiskt-kapitalistiska systemet nederlag, både på grund av kontrarevolutionära krafter och genom sina egna inre motsättningar. Den hade närt fröna till sitt eget misslyckande redan från start: den var ett toppstyrt, auktoritärt och ytterst byråkratiskt projekt, om än med en del initiativ i jämlik riktning som ledde till en betydande förbättring av folks levnadsförhållanden. Exempelvis underminerades de kreativa försöken med arbetarmakt och självstyre på 1960- och 1970-talet av en förlamande statlig byråkrati, där man misslyckades med att på något genuint sätt dra in arbetarna i kontrollen av produktionsprocessen. Denna brist på demokrati åtföljdes av uppkomsten av en kompradorbourgeoisie som var fientligt inställd till socialism och fast besluten att motsätta sig all verklig jordreform. På 1980-talet blev den internationella nyliberala kontrarevolutionen spiken i kistan och utmynnade i en era av avindustrialisering och marknadsvänliga politik där folket fick betala priset. Dignitärerna i denna nya nyliberala ortodoxi förklarade att allt var till salu och banade väg för privatiseringar.

Fanon hade förutsett detta. Han varnade oss för den nationella bourgeoisie som skulle förråda massorna, sätta stopp för befrielsen och upprätta ett nationellt system av tyranni och utsugning liknande det som förekommit under kolonialtiden. Fanon insåg helt korrekt hur nationellt medvetande lätt kan omvandlas till "frusen stelhet", där de vita herrarna som gett sig

av bara ersattes med samma sort men av en annan hudfärg. För att undvika denna tillbakagång uppmanade han oss att snabbt övergå från nationellt medvetande till politiskt och socialt medvetande.

Denna så kallade nationella bourgeoisie gjorde sig av med sin folkliga förankring, vände ryggen åt företeelser som fattigdom och underutveckling och brydde sig bara om att fylla sina egna fickor och exportera de profiter som härrörde från exploateringen av det egna folket. I Algeriet har en steril och improduktiv bourgeoisie (där militären ingår) kunnat styra statens angelägenheter och de ekonomiska besluten. Denna elit är det största hotet mot nationens suveränitet när den säljer ut ekonomin till utländskt kapital och multinationella bolag och samarbetar med imperialismen i "kriget mot terrorn", en ny ursäkt för att utöka herraväldet och jakten på naturtillgångar. Denna bourgeoisie avvisade de autonoma utvecklingsplaner som påbörjats på 1960- och 1970-talet och köpslog inte ens med Väst om några eftergifter, som t ex investeringar som skulle vara bra för landets ekonomi. I stället har man erbjudit den ena eftergiften efter den andra som blinda privatiseringar och projekt som undergräver landets självständighet och hotar befolkning och miljö – ett exempel är utvinningen av skiffergas och naturtillgångar utanför kusten.

Om det finns några lärdomar att hämta av det som skett i Algeriet efter självständigheten är några av dem följande:

- Vi kan inte lita på den nationella bourgeoisie.
- Nationalismen har sina begränsningar och måste omvandlas till ett socialistiskt projekt där arbetare, bönder och folkliga klasser står i centrum och har ledningen, utan att kväva deras möjligheter att uttrycka sig och initiativrikedom.
- Lita aldrig på en general eller överste, hur upplysta de än må vara.

Slutligen måste vi granska det som hänt, studera de senaste 50 årens historia och dra lärdomar av det som gått snett.

Den radikala och revolutionära vänstern står inför den enorma uppgiften att ta itu med detta: att sätta de socioekonomiska frågorna i centrum för debatten om olika alternativ och inympa en klassanalys i den breda rörelsen genom att driva på för att göra fackföreningarna mer kampinriktade och få dem att ställa sig bakom det som verkligen gynnar arbetarna och den revolutionära processen i allmänhet.

Översättning: Björn Erik Rosin